

Original Article

Investigating the Status of Commitment to Prayer and Factors Related to it among the Students of Asadabad School of Medical Sciences

Majid Barati¹ , Elahe Ezati², Behrouz Shourchesh³, Marzieh Aslani^{4*} , Hossein Jalalvand⁵, Moghadaseh Masoumian⁵

1. Associate Professor, Social Determinants of Health Research Center, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran
2. Department of Public Health, Asadabad School of Medical Sciences, Asadabad, Iran
3. Asadabad School of Medical Sciences, Asadabad, Iran
4. Department of Nursing, Asadabad School of Medical Sciences, Asadabad, Iran
5. Student Research Committee, Asadabad School of Medical Sciences, Asadabad, Iran

Abstract

Article history:

Received: 18 July 2023

Revised: 02 October 2023

Accepted: 11 December 2023

ePublished: 09 February 2024

*Corresponding author: Marzieh Aslani, Department of Nursing, Asadabad School of Medical Sciences, Asadabad, Iran

Email: aslanm63@yahoo.com

Background and Objective: University years, as the most critical periods of human life, play a major role in the formation of students' personalities, and their adherence to prayer during these days can be a very effective way to solve the problems they will face in future. Therefore, the present aimed to assess the status of commitment to prayer and its related factors among the students of Asadabad School of Medical Sciences in 2023.

Materials and Methods: This cross-sectional study was conducted on 173 students of Asadabad School of Medical Sciences who were selected via the census method. The data were collected by self-reporting method and using the demographic information form and the attitude and practical commitment to prayer questionnaire. Data were analyzed in SPSS software (version 21) using descriptive and analytical statistics, including one-way ANOVA, independent t-test, and Pearson's correlation at a significance level of < 0.05 .

Results: The dimension of the effectiveness of prayer in personal and social life (71.1%) among the different dimensions of the attitude and practical commitment to prayer questionnaire had the highest score, while the dimension of care and the presence of the heart in prayer (58.4%) had the lowest score. In other words, the effectiveness of prayer in personal and social life was evaluated at a relatively favorable level, and other dimensions at an average level. In total, 84.4%, 11%, and 4.6% of students had high, moderate, and low practical commitment to prayer, respectively. Moreover, a significant difference was observed in the mean score of attitude and practical commitment to prayer concerning age ($P=0.044$) and field of study ($P=0.005$).

Conclusion: As evidenced by the obtained results, it seems necessary to consider the dimensions of commitment and serious effort to perform the prayer, care and the presence of the heart in prayer, and attention to the recommendations in the design and implementation of interventions made to improve students' attitude towards prayer.

Keywords: Asadabad, Attitude, Prayer, Students

Please cite this article as follows: Barati M, Ezati E, Shourchesh B, Aslani M, Jalalvand H, Masoumian M. Investigating the Status of Commitment to Prayer and Factors Related to it among the Students of Asadabad School of Medical Sciences. / *Religions & Health*. 2023; 1(3): 8-14 DOI: 10.32592/jorh.1.3.14

بررسی وضعیت التزام به نماز و عوامل مرتبط با آن در بین دانشجویان دانشکده علوم پزشکی اسدآباد

مجید براتی^۱ , الهه عزتی^۲، بهروز شوره^۳، مرضیه اصلانی^۴ * , حسین جلالوند^۵، مقدسه معصومیان^۵

۱. دانشیار آموزش بهداشت، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران.
۲. استادیار آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، گروه بهداشت عمومی، دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، اسدآباد، ایران.
۳. استادیار معارف اسلامی، دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، اسدآباد، ایران.
۴. مربی پرستاری مراقبت ویژه، گروه پرستاری، دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، اسدآباد، ایران.
۵. کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، اسدآباد، ایران.

چکیده

سابقه و هدف: دوران دانشجویی از دوره‌های مهم زندگی انسان در شکل‌گیری شخصیت است و التزام افراد به نماز در این ایام می‌تواند راهگشای بسیار مؤثری در باقی عمر فرد باشد. لذا مطالعه‌ی حاضر با هدف تعیین وضعیت التزام به نماز و عوامل مرتبط با آن در بین دانشجویان دانشکده علوم پزشکی اسدآباد در سال ۱۴۰۲ طراحی و اجرا شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه‌ی توصیفی تحلیلی به صورت مقطعی، درباره‌ی ۱۷۳ نفر از دانشجویان دانشکده علوم پزشکی اسدآباد که به روش تمام‌شماری وارد مطالعه شده بودند، انجام شد. داده‌ها به روش خودگزارش‌دهی و با استفاده از فرم اطلاعات دموگرافیک و پرسش‌نامه‌ی نگرش و التزام عملی به نماز جمع‌آوری شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه‌ی ۲۱ و با استفاده از آمار توصیفی و تحلیلی شامل آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه، تی مستقل و هم‌بستگی پیرسون در سطح کمتر از ۰/۰۵ تحلیل شدند.

یافته‌ها: طبق یافته‌ها، بعد اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی با کسب ۷۱/۱ درصد نمره‌ی قابل اکتساب در بین ابعاد مختلف پرسش‌نامه‌ی نگرش و التزام عملی به نماز دارای بیشترین نمره و بعد مراقبت و حضور قلب در نماز با کسب ۵۸/۴ درصد نمره‌ی قابل اکتساب دارای کمترین نمره بود. به عبارتی، بعد اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی در سطح نسبتاً مطلوب و سایر ابعاد در سطح متوسطی ارزیابی شد. در مجموع، ۸۴/۴ درصد از دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه دارای التزام عملی بالا، ۱۱ درصد دارای التزام عملی متوسط و ۴/۶ درصد دارای التزام عملی پایینی به نماز بودند. همچنین، اختلاف معنی‌داری در میانگین نمره‌ی نگرش و التزام عملی به نماز در رابطه با متغیرهای سن ($P=0/044$) و رشته‌ی تحصیلی ($P=0/005$) مشاهده شد.

نتیجه‌گیری: طبق یافته‌ها، توجه به ابعاد التزام و اهتمام جدی برای اجرای نماز، مراقبت و حضور قلب در نماز و توجه و عمل به مستحبات در طراحی و اجرای مداخلاتی در زمینه‌ی بهبود و ارتقای نگرش به نماز دانشجویان ضروری به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی: اسدآباد، دانشجویان، نماز، نگرش

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۲۷

تاریخ ویرایش مقاله: ۱۴۰۲/۰۷/۱۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

تاریخ انتشار مقاله: ۱۴۰۲/۱۱/۲۰

تمامی حقوق نشر برای دانشگاه علوم پزشکی همدان محفوظ است.

* نویسنده مسئول: مرضیه اصلانی، گروه پرستاری، دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، اسدآباد، ایران

ایمیل: aslanm63@yahoo.com

استناد: براتی، مجید؛ عزتی، الهه؛ شوره، بهروز؛ اصلانی، مرضیه؛ جلالوند، حسین؛ معصومیان، مقدسه. بررسی وضعیت التزام به نماز و عوامل مرتبط با آن در بین دانشجویان دانشکده علوم پزشکی اسدآباد. مجله بین رشته ای دین و سلامت ابن سینا، پاییز و زمستان ۱۴۰۲؛ ۳(۱): ۸-۱۴.

مقدمه

از عبادات مهم نه‌تنها در اسلام، بلکه در تمام ادیان بزرگ است [۱]. نماز رمز پیوند انسان با خالق هستی است و ارتباط مستمر انسان با

یکی از نیازهای فطری انسان عبادت و پرستش است. وجود ادیان الهی در طول تاریخ شاهدهی بر نیاز به پرستش معبود است. نماز یکی

خدا را تضمین می‌کند [۲]. بدیهی است که تقید و اهتمام به آموزه‌ها و دستورهای دینی از طریق پایبندی و التزام دینی، مانند ادای نماز و روزه تجلی می‌یابد و پیامد دین‌داری و آثار آن در فکر و عمل فردی و اجتماعی انسان جلوه‌گر می‌شود. به عبارت دیگر، دین‌داری یعنی داشتن التزام و پایبندی دینی، به‌نجوی که نگرش، گرایش و کنش‌های فرد را متأثر سازد [۳]. نماز در بیشتر ادیان الهی برترین رکن معنویت و ارتباط با خداوند است. اگرچه در کیفیت و نحوه‌ی ادای آن تفاوت‌هایی در میان مذاهب وجود دارد، در تاریخ مذاهب دینی، هیچ شریعت و دینی بدون فرضیه‌ی نماز نبوده است. در آیین اسلام، نماز جایگاهی منحصر به فرد دارد و جایگزینی ندارد و برترین شکل ارتباط با خداوند تلقی می‌شود [۴، ۵]. نماز و اقامه‌ی آن یکی از شاخص‌های عمده‌ی دینی در دین مبین اسلام است و دارای کارکردهای مهمی از قبیل بازدارنده بودن فرد از فحشا و منکر، عامل تزکیه و سلامت روح و کاهش ناهنجاری اجتماعی است [۶]. خداوند در قرآن می‌فرماید: «و ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون؛ جن و انس را آفریدم فقط برای اینکه عبادتم کنند». بنابراین، نماز هادی اعمال دیگر است و این توان را دارد که همه‌ی اعمال را در راستای خود اصلاح کند و دورکننده از زشتی‌ها باشد [۷]. حضرت محمد (ص) می‌فرماید: «برای هر چیز صورتی است و صورت دین نماز است، پس با بی‌توجهی به نماز، صورت دینتان را زشت نشان ندهید». همچنین، امام علی (ع) می‌فرماید: «هیچ عبادتی نزد پروردگار دوست‌داشتنی‌تر از نماز نیست». بنابراین، نماز از لزومات اصولی دین به شمار می‌آید: «ان عمود الدین الصلاة» [۸، ۹]. یافته‌های منتج از مطالعات و پژوهش‌های بالینی نیز نشان داده است افرادی که نماز می‌خوانند، از سطح بهداشت روانی بالاتری برخوردارند و کمتر از بیماری رنج می‌برند [۲، ۱۰]. مقرب به نقل از بحرینیان می‌گوید: «سهل‌انگاری در اقامه‌ی نماز می‌تواند از راه‌های مختلفی زمینه‌ساز ایجاد عوامل وابسته به خودکشی شود». به‌طوری که نتایج این مطالعه نشان داده است که ۹۴ درصد از افراد اقدام‌کننده به خودکشی اصلاً نماز نمی‌خواندند یا به‌ندرت و گهگاه نماز می‌خواندند [۱۰].

رشد سریع مفهوم معنویت در دانشگاه از اهمیت بالایی برخوردار است؛ چراکه اگر معنویت در محیط دانشگاهی به کار گرفته شود، سعادت و خلاقیت فردی ایجاد می‌کند و هماهنگی سازمانی را افزایش می‌دهد. باین‌حال، با وجود تلاش‌های فراوانی که در این زمینه صورت گرفته است، میزان پایبندی به این فریضه‌ی الهی در حدّ مورد انتظار نیست و متأسفانه، احساس می‌شود پایبندی به نماز در بین دانشجویان کاهش یافته است [۱۱]. علی‌رغم اهمیت نماز در رفتار فردی و اجتماعی، نتایج برخی تحقیقات نشان می‌دهد که جامعه‌ی دانشگاهی، به‌خصوص دانشجویان، به‌علت ارتباط بیشتر با دنیای مدرن، نسبت به سایر نهادهای اجتماعی، در معرض آگاهی‌های مدرن و تأثیرات آن قرار دارند و این موضوع باعث تغییرات نگرشی و رفتارهای ویژه در تمام زمینه‌ها، از جمله مقوله‌ی تدین و دین‌داری آن‌ها شده است [۲]. یافته‌های مطالعه‌ی محسنی تبریزی و همکاران نیز بیانگر پراکندگی

درخور توجه در پایبندی به ابعاد مختلف دین‌داری دانشجویان دانشگاه آزاد قم است [۱۲]. همچنین، نتایج مطالعه‌ای در سمنان نشان داد که حدود ۴۰ درصد از دانشجویان خود را در حدّ متوسط ملتزم و پایبند به نماز می‌دانند [۲].

بنابراین، به نظر می‌رسد شناخت عوامل مؤثر بر پایبندی جوانان به نماز می‌تواند راهگشای برنامه‌ریزان فرهنگی دانشگاه‌های کشور شود تا با درک عمیق‌تری سیاست‌گذاری کنند؛ زیرا چنانچه میزان معرفت و پایبندی جوانان به آموزه‌های دینی از رشد مطلوبی بهره‌مند شود، شخصیت دینی آنان نیز به‌گونه‌ای شایسته شکل خواهد گرفت و هنگام ورود به جامعه‌ی اسلامی، تأثیر بسزایی در عملکرد آن‌ها خواهد داشت. با توجه به اینکه دانشجویان آینده‌سازان و بزرگ‌ترین سرمایه به شمار می‌روند و تلاش برای شناخت مسائل دینی و توسعه‌ی آگاهی‌های آنان از اهمیت بسزایی برخوردار است، این پژوهش با هدف تعیین وضعیت التزام دانشجویان دانشکده‌ی علوم پزشکی اسدآباد به نماز و عوامل مرتبط با آن انجام شد.

روش کار

این پژوهش توصیفی تحلیلی به‌صورت مقطعی در سال ۱۴۰۲ در بین تمام دانشجویان دانشکده‌ی علوم پزشکی اسدآباد انجام شد. روش نمونه‌گیری در این مطالعه به‌صورت تمام‌شماری بود، بدین ترتیب که پس از هماهنگی با مسئولان دانشکده و دریافت تعداد دانشجویان به‌تفکیک رشته و جنسیت، لینک پرسش‌نامه‌ی آنلاین پرسلاين از طریق پیامک به همه‌ی دانشجویان ارسال شد و با ارسال پیامک‌های متعدد، پرسش‌نامه‌ها تکمیل شد. اشتغال به تحصیل در دانشکده‌ی علوم پزشکی اسدآباد، داشتن حداقل تجربه‌ی یک نیم‌سال تحصیلی و تمایل به مشارکت در مطالعه معیارهای ورود به مطالعه بودند. همچنین، ارسال پرسش‌نامه‌های ناقص معیار خروج از مطالعه بود. مشارکت‌کنندگان در زمینه‌ی چگونگی انجام طرح و محرمانه بودن اطلاعات و همچنین، هدف از انجام این طرح توجیه و تمامی شرکت‌کنندگان با رضایت آگاهانه و با تمایل وارد مطالعه شدند.

داده‌ها با استفاده از فرم اطلاعات دموگرافیک و نیز پرسش‌نامه‌ی نگرش و التزام عملی به نماز جمع‌آوری شد و دانشجویان به روش خودگزارش‌دهی پرسش‌نامه‌ها را تکمیل کردند. متغیرهای دموگرافیک مورد مطالعه عبارت‌اند از: سن، جنس، رشته‌ی تحصیلی، محل زندگی، شغل پدر، شغل مادر و وضعیت تأهل. پرسش‌نامه‌ی استاندارد نگرش و التزام عملی به نماز را انیسی و همکاران (۱۳۸۹) به‌منظور سنجش نگرش و التزام عملی به نمازهای واجب ساخته‌اند و از ۵۰ سؤال تشکیل شده است. این پرسش‌نامه دارای چهار مؤلفه‌ی اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی با ۱۴ سؤال، توجه و عمل به مستحبات با ۱۲ سؤال، التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز با ۱۳ سؤال و مراقبت و حضور قلب در نماز با ۱۱ سؤال است که دارای مقیاس نمره‌دهی لیکرت پنج‌گزینه‌ای از کاملاً مخالفم (نمره‌ی صفر) تا کاملاً موافقم (نمره‌ی

نشان می‌دهد. طبق یافته‌ها، بعد اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی با کسب ۷۱/۱ درصد نمره‌ی قابل اکتساب در بین ابعاد مختلف پرسش‌نامه‌ی نگرش و التزام عملی به نماز، دارای بیشترین نمره و بعد مراقبت و حضور قلب در نماز با کسب ۵۸/۴ درصد نمره‌ی قابل اکتساب، دارای کمترین نمره بود. از آنجایی که در این متغیرها کسب نمره‌ی بالاتر حاکی از وضعیت مطلوب‌تر است، در بین ابعاد مختلف پرسش‌نامه‌ی نگرش و التزام عملی به نماز، بعد اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی در سطح نسبتاً مطلوب و سایر ابعاد در سطح متوسطی ارزیابی شد. همچنین، با در نظر گرفتن نقطه‌ی برش پرسش‌نامه‌ی نگرش و التزام عملی به نماز، ۸۴/۴ درصد از دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه دارای التزام عملی بالا، ۱۱ درصد دارای التزام عملی متوسط و ۴/۶ درصد دارای التزام عملی پایینی به نماز بودند.

جدول ۲ ضریب همبستگی پیرسون بین ابعاد مختلف نگرش و التزام عملی به نماز شرکت‌کنندگان در مطالعه را نشان می‌دهد. طبق یافته‌ها، همه‌ی ابعاد مختلف نگرش و التزام عملی به نماز با یکدیگر همبستگی مثبت و معنی‌داری داشتند ($P < 0.01$).

جدول ۳ مقایسه‌ی اختلاف میانگین نمرات نگرش و التزام عملی به نماز در رابطه با متغیرهای دموگرافیک شرکت‌کنندگان در پژوهش با استفاده از آزمون‌های آنالیز واریانس یک‌طرفه و تی مستقل را نشان می‌دهد. طبق یافته‌ها، اختلاف معنی‌داری در میانگین نمره‌ی نگرش و التزام عملی به نماز در رابطه با متغیرهای سن ($P = 0.044$) و رشته‌ی تحصیلی ($P = 0.005$) مشاهده شد. به عبارتی، نتایج آزمون تعقیبی توکی نشان داد که نگرش و التزام عملی به نماز افراد بالای ۲۵ سال به‌طور معنی‌داری، بیشتر از افراد زیر ۲۰ سال و ۲۰ تا ۲۵ سال است و دانشجویان رشته‌ی بهداشت عمومی در مقایسه با دیگر رشته‌ها از نگرش و التزام عملی به نماز بالاتر و مطلوب‌تری برخوردار بودند.

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار، محدوده‌ی نمره‌ی قابل اکتساب و درصد میانگین از حداکثر نمره‌ی قابل اکتساب ابعاد مختلف نگرش و التزام عملی به نماز شرکت‌کنندگان در مطالعه ($n = 173$)

ابعاد نگرش و التزام به نماز	میانگین	انحراف معیار	محدوده‌ی نمره‌ی قابل اکتساب	درصد میانگین از حداکثر نمره‌ی قابل اکتساب
بعد اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی	۳۹/۸۳	۱۰/۳۶	۰-۵۶	۷۱/۱
بعد توجه و عمل به مستحبات	۲۸/۹۷	۹/۲۱	۰-۴۸	۶۰/۳
بعد التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز	۳۰/۴۶	۹/۵۲	۰-۵۲	۵۸/۶
بعد مراقبت و حضور قلب در نماز	۲۵/۷۱	۷/۱	۰-۴۴	۵۸/۴
نمره‌ی کل	۱۲۴/۹۷	۳۲/۸۲	۰-۲۰۰	۶۲/۴

جدول ۲: ضریب همبستگی پیرسون بین ابعاد مختلف نگرش و التزام عملی به نماز شرکت‌کنندگان در مطالعه ($n = 173$)

ابعاد نگرش و التزام به نماز	۱	۲	۳	۴
۱. بعد اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی	۱			
۲. بعد توجه و عمل به مستحبات	۰/۶۷۶**	۱		
۳. بعد التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز	۰/۷۳۳**	۰/۸۴۰**	۱	
۴. بعد مراقبت و حضور قلب در نماز	۰/۸۸۸**	۰/۷۲۵**	۰/۷۵۸**	۱

۴) است و دامنه‌ی نمرات از ۰ تا ۲۰۰ متغیر است. نمرات هر زیرمقیاس به‌صورت جداگانه و جمع نمره‌ی زیرمقیاس‌ها نیز تحت عنوان نمره‌ی کل محاسبه شد و کسب نمره‌ی بالاتر نشان‌دهنده‌ی اهمیت بیشتر دادن به نماز بود. روایی و پایایی این ابزار در مطالعات مختلف داخلی تأیید شده است [۱۳]. در مطالعه‌ی پایلوت نیز میزان آلفای کرونباخ برای بعد اثربخشی نماز در زندگی برابر با ۰/۸۹، بعد توجه و عمل به مستحبات برابر با ۰/۷۳، بعد التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز برابر با ۰/۷۴ و بعد مراقبت و حضور قلب در نماز برابر با ۰/۸۱ به دست آمد.

داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه‌ی ۲۱ و آماره‌های توصیفی و آزمون‌های آماری آنالیز واریانس یک‌طرفه، تی مستقل و همبستگی پیرسون در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ تحلیل شدند.

نتایج

میانگین و انحراف معیار سن شرکت‌کنندگان در مطالعه $21/10 \pm 2/53$ سال بود و ۴۹/۱ درصد از آن‌ها در گروه سنی زیر ۲۰ سال بودند. ۵۰/۳ درصد از شرکت‌کنندگان پسر، ۸۸ درصد مجرد و ۸۰/۳ درصد نیز ساکن مناطق شهری بودند. طبق یافته‌ها، ۴۵/۱ درصد از دانشجویان در رشته‌ی کارشناسی پرستاری، ۲۸/۳ درصد در رشته‌ی کارشناسی بهداشت عمومی و ۲۶/۶ درصد نیز در رشته‌ی کاردانی فوریت‌های پزشکی پیش‌بیمارستانی تحصیل می‌کردند. شغل مادر ۷۳/۴ درصد از دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه خانه‌دار و شغل پدر ۴۳/۹ و ۲۸/۹ درصد از آن‌ها نیز به‌ترتیب، آزاد و کارمند بود.

جدول ۱ وضعیت میانگین، انحراف معیار، محدوده‌ی نمره‌ی قابل اکتساب و درصد میانگین از حداکثر نمره‌ی قابل اکتساب ابعاد مختلف نگرش و التزام عملی به نماز شرکت‌کنندگان در مطالعه را

جدول ۳: رابطه‌ی بین متغیرهای دموگرافیک و نگرش و التزام عملی به نماز در بین شرکت‌کنندگان در مطالعه

متغیرهای دموگرافیک	تعداد (درصد)	میانگین ($\pm$ انحراف معیار)	سطح معنی‌داری
گروه‌های سنی	زیر ۲۰ سال	۸۵ (۴۹/۱)	۰/۰۴۴
	۲۰ تا ۲۵ سال	۷۹ (۴۵/۷)	
	بالتر از ۲۵ سال	۹ (۵/۲)	
جنس	مرد	۸۷ (۵۰/۳)	۰/۶۶۶
	زن	۸۶ (۴۹/۷)	
وضعیت تأهل	مجرد	۱۵۲ (۸۸)	۰/۱۸۰
	متأهل	۲۱ (۱۲)	
رشته‌ی تحصیلی	پرستاری	۷۸ (۴۵/۱)	۰/۰۰۵
	بهداشت عمومی	۴۹ (۲۸/۳)	
	فوریت‌های پزشکی	۴۶ (۲۶/۶)	
محل زندگی	شهر	۱۳۹ (۸۰/۳)	۰/۹۷۷
	روستا	۳۴ (۱۹/۷)	
شغل مادر	خانه‌دار	۱۲۷ (۷۳/۴)	۰/۳۱۷
	شاغل	۴۶ (۲۶/۶)	
شغل پدر	آزاد	۷۶ (۴۳/۹)	۰/۲۸۷
	کارمند	۵۰ (۲۸/۹)	
	بیکار	۳ (۱/۷)	
	سایر	۴۴ (۲۵/۴)	

بحث

این پژوهش با هدف تعیین وضعیت التزام به نماز و عوامل مرتبط با آن در بین دانشجویان دانشکده‌ی علوم پزشکی اسدآباد انجام شد. نتایج این مطالعه نشان داد که ۸۴/۴ درصد از دانشجویان التزام عملی بالا به فریضه‌ی نماز دارند. این یافته همسو با مطالعه‌ی مختاری و همکاران است که در آن، ۵۸/۱ درصد از دانشجویان التزام عملی بالا به نماز داشتند [۱۴]. همچنین، مهدوی‌نژاد و همکاران نشان دادند که درصد التزام عملی به نماز در دانشجویان ۵۶/۵ است [۲]. همچنین، در مطالعه‌ای دیگر، ۸۰ درصد از دانشجویان نمازهای یومیه‌ی خود را به جا می‌آوردند [۱۵]. مازار و همکاران گزارش دادند که ۶۰/۹ درصد از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان اهتمام عملی بالایی به برپایی نماز دارند [۱۶]. بنابراین، نتایج این مطالعات نشان می‌دهد که التزام عملی دانشجویان به فریضه‌ی نماز بالاتر از حد متوسط است و علی‌رغم آن نگرش منفی که به ارتباط دانشجویان و نماز در سطح جامعه وجود دارد، دانشجویان اهمیتی جدی به ادای فریضه‌ی نماز دارند. این گونه به نظر می‌رسد که بهتر است این دید منفی به دانشجویان در سطح اجتماع که طبیعتاً اثرهای مخربی بر ابعاد زندگی دانشجویان می‌گذارد، اصلاح شود.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، بعد اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی در بین سایر ابعاد مؤثر بر پایبندی و التزام عملی به نماز، با کسب ۷۱/۱ درصد نمره‌ی قابل اکتساب، دارای بیشترین نمره است. سایر ابعاد مؤثر بر التزام عملی دانشجویان به امر نماز

به‌ترتیب نمرات کسب‌شده عبارت‌اند از: بعد توجه و عمل به مستحبات (۶۰/۳ درصد)، بعد التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز (۵۸/۶ درصد) و سرانجام، بعد مراقبت و حضور قلب در نماز (۵۸/۴ درصد). مختاری و همکاران نشان دادند که گویه‌های تأثیر نماز بر کاهش نگرانی و حس آرامش بعد از نماز، بیشترین فراوانی پاسخ همیشه و اغلب اوقات را در بین گویه‌های دیگر اثربخشی نماز به خود اختصاص داده‌اند [۱۴]. مطالعات مختلف نشان‌دهنده‌ی سلامت روانی ناشی از التزام به نماز و انجام فرایض دینی است. همان‌گونه که الیسون و همکاران تأیید می‌کنند، حضور در کلیسا و اعتقاد به زندگی ابدی با سطوح بالاتری از سلامت روانی و معنوی ارتباط دارد [۱۷]. رعنائی و همکاران نشان دادند که بین نگرش به نماز و افسردگی ارتباط معنی‌دار وجود دارد و نگرش مثبت به نماز موجب کاهش افسردگی می‌شود [۱۸]. پرسمن و همکاران نیز اظهار کردند که در بین بیماران بستری در بیمارستان، آن‌هایی که اعتقادات مذهبی قوی‌تر دارند، از سلامت روانی بالاتری برخوردارند و حتی نسبت به سایرین، زودتر از بیمارستان ترخیص می‌شوند [۱۹]. همچنین، مطالعات دیگر، از جمله مطالعه‌ی مقرب و همکاران در سال ۲۰۰۹ [۱۰]، مطالعه‌ی شجاعی و همکاران در سال ۲۰۱۸ [۲۰] و مطالعه‌ی صفرنژاد بروجنی و همکاران در سال ۲۰۱۵ [۲۱]، همگی مؤید این امر هستند که پایبندی و التزام به نماز تأثیر مثبتی بر سلامت معنوی و روانی فرد دارد. شیرزادی و همکاران در مطالعه‌ای که درباره‌ی ۱۵۰ نفر از دانشجویان دانشگاه تهران انجام دادند، اظهار کردند که التزام عملی به نماز در ایجاد

دانست. هرچند بهتر است که تحقیقات بیشتری در این زمینه انجام شود. در پژوهش حاضر، دانشجویان رشته‌ی بهداشت عمومی در مقایسه با دیگر رشته‌ها از نگرش و التزام عملی به نماز بالاتر و مطلوب‌تری برخوردار بودند. این مورد به‌خلاف مطالعات قبلی گزارش شد که در آن‌ها تفاوت معناداری بین التزام عملی به نماز و رشته‌ی تحصیلی و دانشکده‌ی محل تحصیل مشاهده نشده بود [۱۴]. علت این تفاوت‌ها به‌روشنی مشخص نیست. ممکن است که تحقیقات بیشتری در این زمینه لازم باشد. از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به حجم کم نمونه اشاره کرد که می‌تواند قدرت تعمیم‌پذیری مطالعه را تحت تأثیر قرار دهد. توصیه می‌شود مطالعات مشابه در دانشگاه‌های بزرگ‌تر انجام و نتایج حاصل با یافته‌های این مطالعه مقایسه شود.

نتیجه‌گیری

طبق یافته‌ها، توجه به ابعاد التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز، مراقبت و حضور قلب در نماز و توجه و عمل به مستحبات در طراحی و اجرای مداخلات در زمینه‌ی بهبود ارتقای نگرش به نماز دانشجویان ضروری به نظر می‌رسد.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب شورای پژوهشی دانشکده‌ی علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اسدآباد است. بدین‌وسیله، پژوهشگران مراتب قدردانی خود را از دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه اعلام می‌کنند.

تضاد منافع

در این پژوهش، هیچ‌گونه تعارض منافی را نویسندگان گزارش نکرده‌اند.

ملاحظات اخلاقی

مطالعه‌ی حاضر دارای تأییدیه‌ی کمیته‌ی اخلاق در پژوهش دانشکده‌ی علوم پزشکی و خدمات بهداشتی‌درمانی اسدآباد است (IR.ASAUMS.REC.1402.001).

سهم نویسندگان

مجید براتی (پژوهشگر اصلی): نگارنده مقدمه، روش شناسی، نگارنده بحث؛ الهه عزتی (پژوهشگر کمکی): نگارنده روش کار و یافته‌ها؛ بهروز شورچه (پژوهشگر کمکی): نگارنده مقدمه، نگارنده بحث؛ مرضیه اصلانی (پژوهشگر اصلی): ایده اصلی مطالعه، روش شناسی، نگارنده بحث؛ حسین جلالوند (پژوهشگر کمکی): گردآوری داده‌ها؛ مقدسه معصومیان (پژوهشگر کمکی): گردآوری داده‌ها

حمایت مالی

این مطالعه با حمایت مالی معاونت تحقیقات و فناوری دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی اسدآباد انجام شده است (شماره طرح: ۱۲۷).

بهداشت و سلامت روانی افراد نقش بسزایی دارد و نماز کارکرد حمایتی در سلامت روان دارد و تجربه‌ی نماز در پیشگیری از بیماری‌های روانی در فرد سهیم است [۲۲]. عظیمی و همکاران ارتباط معنی‌داری بین التزام عملی به نماز و میزان رضایت از زندگی پیدا کردند. همچنین، ابراز کردند که اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی و مراقبت و حضور قلب در نماز به‌صورت معناداری، رضایت از زندگی را پیش‌بینی می‌کند [۲۳].

نیاز انسان‌ها به انجام اعمال معنوی و عبادات امری حیاتی و ضروری است، همان‌طور که خداوند در جای‌جای قرآن کریم هدف از خلقت انسان را عبادت و نماز معرفی کرده است. در میان عبادات و اعمال معنوی، نماز جایگاه ویژه‌ای نه‌تنها در دین اسلام که در تمام ادیان الهی به خود اختصاص می‌دهد. خداوند در آیه‌ی ۱۰۳ سوره‌ی نسا می‌فرماید: «نماز را به پا دارید؛ زیرا نماز وظیفه‌ی ثابت و معینی برای مؤمنان است.» اعتقاد به نماز دو بعد نظری و عملی دارد. بعد نظری به پذیرش قلبی نماز که امری واجب است، اشاره می‌کند. اما در بعد عملی، علاوه بر پذیرش قلبی، شخص به‌صورت عملی و یومیه نماز را به اجرا درمی‌آورد و عملاً اقدام به برگزاری آن می‌کند و به مواردی مثل اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی فرد توجه می‌کند [۲۴]. علی‌رغم آنچه در باور عموم درباره‌ی رابطه‌ی دانشجویان و نماز وجود دارد، دانشجویان اعتقاد دارند که نماز باعث آرامش و نشاط روح، نظم و انضباط در زندگی، خوش‌خلقی، انسجام خانوادگی و کاهش اضطراب و استرس می‌شود [۱۶]. با توجه به فراوانی عوامل استرس‌زا در بین دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی و همچنین، شرایط سخت تحصیلی و دوری از خانواده که آثار مخربی بر زندگی شخصی و حرفه‌ای آنان می‌گذارد و از آنجا که دانشجویان هر کشور جزو سرمایه‌های لاینفک آن کشور و دسترنج معنوی و انسانی جامعه به شمار می‌آیند و با ذکر این نکته که طبق تحقیقات فراوان صورت‌گرفته، نماز اثربخشی فراوانی بر سلامت معنوی و روانی فرد دارد، توجه به نتایج این نوع تحقیقات برای نهادینه‌سازی نماز در میان دانشجویان می‌تواند مفید واقع شود.

در مقایسه‌ی اختلاف میانگین نمرات نگرش و التزام عملی به نماز در رابطه با متغیرهای دموگرافیک شرکت‌کنندگان در پژوهش، اختلاف معنی‌داری در میانگین نمره‌ی نگرش و التزام عملی به نماز در رابطه با متغیرهای سن مشاهده شد. به عبارتی، نتایج آزمون نشان می‌دهد که نگرش و التزام عملی به نماز افراد بالای ۲۵ سال به‌طور معنی‌داری، بیشتر از افراد زیر ۲۰ سال و ۲۰ تا ۲۵ سال است. این نتایج در تناقض با یافته‌های منتشرشده‌ی قبلی، از جمله مطالعه‌ی مختاری و همکاران [۱۴] و همین‌طور مطالعه‌ی مهدوی‌نژاد و همکاران [۲] است. علت این تفاوت‌ها را شاید بتوان به تفاوت در شرایط و جو حاکم بر جوامع مورد پژوهش مرتبط

REFERENCES

1. Zolfaghari A, Khalaji H. Investigating the Factors Affecting the Presence of Students in the congregational Prayer of the Islamic Azad University of Tuyserkan. *J Relig Comm*. 2010;**18**(39):63-77.
2. Mahdaviinejad G, Sotodeh Asl N, Ghorbani R, Haji Aghajani S. Adherence rate toward to prayer in the students of Semnan University of Medical Sciences. *Koomesh J*. 2014;**16**(1):111-8.
3. Tabrizi Mohseni A, Cram Allahi N. A study of student engagement and signs of religiosity. *J Social Sci*. 2009;**3**(2):29-70.
4. Qomie M. Alkhesal. Qom. *Ketabchi Publisher*. 1987:621
5. Ray Shari M. Mizan Alhkmh. Qom: School of Ray Shari M. Mizan Alhkmh. Qom. School of Islamic Boards. 2005:375.
6. Hoseini M, Hoseini M. Investigating the Factors Affecting the Attitude of Students of Islamic Azad University to Prayer. *J Behav Sci*. 2012;**13**(8):61- 83.
7. Holy Quran. Trans: Makarem Shirazi N. Tehran: Dar Al-Quran Publication. 2016
8. Khomeinie R. Sahife Imem. 12th ed. Tehran: The Institute for Compilation and Publication of the Works of Imam Khomeini. 2006:147.
9. Alijavad M. Prayer importance. Student Seminar Proceedings, Institute of Culture, Tehran Iran. 2011:234.
10. Mogharab M, Ghanad-e-Kafee M, Rezaee N. Relationship of depression and praying in Birjand University of Medical Sciences. *Sci Q Birjand Nrs Midwifery Fac*. 2009;**1**(6):1-4.
11. Mujahed S, Hashemian Z, Lotfi M, Islami A. Investigating the presence and factors affecting students' participation in congregational prayers in Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd. *Cultr Islam Uni*. 2014;**12**(4):391-413.
12. Ronaghi M, Mohammadi A. Studying Factors Affecting Students' Participation in Farhangian University Campus Fatemeh Al Zahra Esfahan in Congregation Prayer. *Hum Sci Res J*. 2016;**3**(7):1- 18.
13. Anisi J, Navidi A, Hosseni Nejad A. Making and determination the validity and reliability the scale for assessing being bound to prayer. *International Journal of Behavioral Sciences*. 2011;**4**(4):313-8.
14. Afshar M, Taghdosi M. Investigating the status of adherence to prayer of the students of Farabi campus of Tehran University in Qom, 2019. *KAUMS Journal (FEYZ)*. 2020;**23**(7):796-802.
15. Abdoljabari M, Karamkhani M, Olinasab Z, Pourhoseingholi MA, Ebadi M, Tabaghi R. Effect of prayer on drug, smoking and alcohol consumption in Tabriz University of Medical Sciences. *Journal of Reaserch on Religion & Health*. 2015;**1**(2):36-45. DOI: [10.22037/jrrh.v1i2.8364](https://doi.org/10.22037/jrrh.v1i2.8364)
16. Mazar L, Nasirzadeh M, Sadeghi A, Abadi H, Salim Abadi Y. Investigating the Attitude and Behavior of Rafsanjan University of Medical Sciences Students Regarding Prayer in 2020-2021. *Health, Spirituality and Medical Ethics*. 2022;**9**(2):99-108. DOI: [10.22037/jrrh.v1i2.8364](https://doi.org/10.22037/jrrh.v1i2.8364).
17. Ellison CG, Boardman JD, Williams DR, Jackson JS. Religious involvement, stress, and mental health: Findings from the 1995 Detroit Area Study. *Social forces*. 2001;**80**(1):215-49.
18. Ranaie F, Zaheri F, Ardalan F. Survey of relationship between attitude and practice toward prayer and depression in student of Kurdistan University of Medical Sciences of Iran, in 2009. *European Psychiatry*. 2011;**26**(S2):678. DOI: [10.1016/S0924-9338\(11\)72384-7](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(11)72384-7)
19. Pressman P, Lyons JS, Larson DB, Strain JJ. Religious belief, depression, and ambulation status in elderly women with broken hips. *Am J Psychiatry*. 1990;**147**(6):758-60. PMID: [2343920](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/2343920/) DOI: [10.1176/aip.147.6.758](https://doi.org/10.1176/aip.147.6.758)
20. Shojaee A. Relationship Between Attitude and Practical Commitment to Prayer with Acceptance of Responsibility Among Graduate Students of Semnan Universities. *Cultr Islam Uni*. 2018;**8**(1):18-28.
21. Safarnejad Boroujeni A, Dastpak S, editors. Investigating the Factors Affecting Students' Attendance to Contemporary Prayer from Students' Perspective Farhangian University of Chaharmahal and Bakhtiari Province. International Conference on Humanities. *Social Sciences and Psychology*. 2015.
22. Shirzadi Z, Khodabakhshi Koolae A, Falsafinejad MR. A Study of the Relationship of Outlook and Practical Pledge to Prayers and Spiritual Experiences with Mental Health of Girl Students of University of Tehran. *Journal of Pizhuhish dar din va salamat*. 2019;**5**(4):99-113.
23. Eghbali Ali, Azimi Mohammad. Prediction of Life Satisfaction based on Attitude and Practical Commitment to Prayer in Students of Farhangian University of Tabriz. *Journal of Research on Religion and Health*. 2022;**8**(2):12-19.
24. Masjed VTNN. dar Taghviate Behdashte Jesmi va Ravani. Hamayeshe Mantagheei Namaz, Az Mehrab Ta Me'raj. 2012.